

Гао МАН:

«ХАЦЕЎ У ЖЫЦЦІ БЫЦЬ ПРОСТА ТРАВой»

Гэты чалавек — насамрэч легендарная асоба ў фармаце савецка-кітайскіх зносінаў. У Ланьхань (многім вядомы па творчым псеўданіме Гао Ман) яскрава праявіў сябе і ў мастацтве, і ў літаратуры. Прычым у высокім слове працаваў не толькі як перакладчык, але і як глыбокі самабытны публіцыст. Гао Ман — сведка вялікай эпохі, ён пабачыў многіх славуных людзей, перш за ўсё літаратараў: ад Аляксандра Фадзеева да Яўгенія Еўтушэнкі, ад Максіма Танка да Святланы Алексіевіч. Шмат перакладаў, а таксама маляваў партрэты пісьменнікаў розных эпох. Хутка Гао Ман будзе адзначаць слаўную дату — сваё 90-годдзе. Напярэдадні юбілею (па яго шчырым запрашэнні) мы завіталі ва ўтульную пекінскую кватэру майстра, дзе ён жыве разам з жонкай і дачкой. Паўсюль тут — карціны, каліграфія і, вядома ж, кнігі. Пра час, жыццё і пра вечнае Гао Ман раскажаў у эксклюзіўным інтэрв'ю «Звяздзе».

— Спачатку не зусім па тэме пытанне: чаму ў вас так шмат прыгожых цацак — здаецца, гэта тыгры?

— Чаму не па тэме? Усё якраз-такі да месца. Гэтыя цацкі насамрэч тыгры, я іх збіраў цягам усяго жыцця. Яны з розных куткоў Кітая і адлюстроўваюць традыцыі. Справа ў тым, што я нарадзіўся ў Харбіне ў год Тыгра — у 1926-м. Ведаецца пра Харбін?

— Вядома, але пабыць у гэтым горадзе пакуль не давялося. Як я чуў, гэта ўнікальнае месца, дзе асабліва ў 20-30-я гады мінулага стагоддзя ствараўся сімбіёз усходняй і заходняй культуры.

— Так, я гэтаму быў сведкам. У Харбіне ў той час было шмат выходцаў з Расійскай імперыі, прадстаўнікі больш чым 20 нацыянальнасцяў — не толькі ўласна рускія, а і прыбалты, украінцы, нават беларусы. У 1930-я гады ў Харбіне жыў і працаваў вядомы публіцыст, празаік Усевалад Іваноў. Пасля я даведаўся, што ён родам з Беларусі — з Ваўкавыска.

У Харбіне вучыўся ў школе і інстытуце Хрысціянскага Саюза Моладзі. Выкладчыкі былі пераважна рускія. Таму рускую мову і культуру я спачатку засвоіў лепш, чым свае родныя, кітайскія. Нават размаўляў лепш па-руску (усміхаецца). Толькі ў 30 гадоў пачаў старанна штудзіраваць кітайскую літаратуру. На кнігі «захварэў» яшчэ з дзяцінства. У Харбіне было шмат букіністчных крамак, дзе я днямі прападаў. Адночы, памятаю, маці дала мне грошай на пэўныя пакупкі, а я на ўсе набыў прыгожы альбом польскіх мастакоў.

— Маці лаялася?

— Не, яна мяне вельмі любіла і хацела, каб я вывучыўся. Сама была непісьменнай, але

жыццёвую навуку я менавіта ад яе засвоіў. Пра тое, што кожную справу варта даводзіць да завяршэння і рабіць сумленна. З цягам часу разумееш, што родныя, сям'я — жыццёвая аснова кожнага чалавека. Усе мы адтуль пайшлі.

У Харбіне я вельмі захапляўся мастацтвам, першую работу — партрэт Пушкіна — намалюваў у адзінаццаць гадоў. Ужо ў 17 гадоў разам з сябрамі мы правялі тут некалькі сваіх выстаў. У тутэйшай газеце «Дабэйсіньбао» быў надрукаваны мой першы пераклад — верша Івана Тургенева «Как хороши, как свежи были розы». Дарэчы, не найлепшы пераклад, пасля я яго перарабіў. Аднак больш важнае іншае: я адчуў смак творчасці.

— Пасля навучання ў Харбіне вы працавалі ў таварыстве кітайска-савецкай дружбы. Тады і пачалі актыўна перакладаць літаратурныя творы?

— Лепшага ўніверсітэта, чым вусны пераклад, для мяне не існуе. Гэта цяжкая паўсёздзенная праца, якая многім можа падацца манатоннай і сумнай. Аднак без такой практыкі нельга паўнаўвартасна брацца за пераклад літаратурных твораў. Мне пашанцавала, бо я перакладаў вядомых пісьменнікаў, паэтаў, мастакоў — як кітайскіх, так і з усіх куткоў Савецкага Саюза. Шмат ведаў і сваіх калег-перакладчыкаў. Усё гэта многаму мяне навучыла. Тут дробязей не бывае, паколькі варта адчуць усе нюансы, дайсці да сутнасці, перадаць асаблівасці мовы і адметнасці аўтарскага стылю. Найвышэйшая адзнака працы перакладчыка, калі людзі размаўляюць і не адчуваюць яго

прысутнасці. Я быў шчаслівы, калі мне казалі: «А мы пра цябе забылі».

Калісьці я лягчэй ставіўся да перакладу — маўляў, звычайная тэхніка, якая з гадамі, з вопытам становіцца лепшай. Але з цягам часу прыйшло разуменне, што гэта надзвычай цяжкая праца. Калісьці я яе назваў танцам у кайданах, які варта так прыгожа выканаць, каб людзі заапладзіравалі. Ты практычна заўжды выходзіш з арыгінала, гэта другая творчасць. Перакладчык выступае ў ролі сааўтара. Мяркуюце самі, славянскія мовы трымаюцца на рытмах, рыфмах, разнастайных граматычных нюансах, а кітайская — на вобразах. Абсалютна розныя падыходы, іншыя стыхі.

— Вы не толькі перакладалі, але і малявалі (Гао Ман піша партрэты ў еўрапейскай манеры, але выкарыстоўвае кітайскую тэхніку гошуа — маляванне вадзянымі фарбамі на рысавай паперы. — Аўт.), займаліся каліграфіяй. Стварылі серыю партрэтаў пісьменнікаў, паэтаў, мастакоў, журналістаў. Вельмі незвычайныя працы, напрыклад партрэт Ганны Ахматавай. Ці Пушкін на Вялікай Кітайскай сцяне. Чаму ён там апынуўся?

— У нас кажуць: калі ты не быў на Вялікай Кітайскай сцяне, то ты не быў у Паднябеснай. У адным з лістоў Пушкін пісаў, што хацеў бы з рускай місіяй паехаць у Кітай, але яму не дазволілі. Затое цяпер ён тут — творчасць паэта шырока вядомая ў Паднябеснай, яго творы шмат перакладаюцца на кітайскую мову, на іх аснове пастаўлены оперы, многія кітайскія мастакі ілюстравалі яго творы. Таму цалкам лагічна было ўявіць яго падчас шпацыру па Вялікай Кітайскай сцяне. Памятаецца яго верш:

«Поедем, я готов: куда бы вы, друзья,
Куда б ни вздумали, готов за вами я
Повсюду следовать...
К подножию ль стены далекого Китая...»

Я толькі ўвасобіў мару вялікага рускага паэта. У мяне яшчэ ёсць карціна, якая называецца «Пушкін — Джамалунгма рускай літаратуры».

— Паэт і найвышэйшая кропка на нашай планеце — сімвалічна. Ці тут таксама ёсць свая гісторыя?

— Насамрэч ёсць рэальная гісторыя. У 1962 годзе тры кітайскія альпіністы падняліся на Джамалунгму. Адзін з іх — Ван Фучжоу — адмарозіў сабе ногі, але дабраўся да вяршыні. Праз шмат гадоў ён быў у мяне ў гасцях і ўбачыў карціну, прысвечаную Пушкіну. Ён узяў пэндзаль і напісаў «Пушкін — Джамалунгма рускай літаратуры». Пагадзіцеся, Ван Фучжоу меў рацыю. Увогуле, усё высокае мастацтва працягае сімваламі...

— ...і працягваецца ў рэальным жыцці. Я чуў, што менавіта дзякуючы перакладу вы пазнаёміліся са сваёй будучай жонкай?

— Гэта адбылося ў Харбіне. Я пераклаў п'есу «Павел Карчагін», створаную па рамане «Як

гартавалася сталь» Мікалая Астроўскага. Яна была пастаўлена калектывам мастацкай самадзейнасці Харбінскай асацыяцыі настаўнікаў. Роль Тоні выконвала артыстка Сунь Цзэ, з ёй я пазнаёміўся, мы пакахалі адзін аднаго і хутка пабраліся шлюбам. І гісторыя мела працяг. Пазней у Кітай прыехала ўдава Мікалая Астроўскага. Ёй спадабаўся мой пераклад, асабліва яе кранула тое, што на пастаноўцы мы пазнаёміліся з жонкай. Раіса Парфір'еўна падарыла фота, на якім яна была знята каля ложка хворага Мікалая Астроўскага. На адваротным баку напісала: «Жадаю вам вечнага шчасця, як усмешка Мікалая Астроўскага на гэтым фота — заўжды ясная і радасная».

— «Па Беларусі цяжка не сумаваць. Я ездзіў туды аднойчы, але мне ніколі не забыць тых азёры, лясы, тых сардэчных і гасцінных людзей. Кожны раз, калі сустракаю сяброў з далёкай Беларусі, нам заўсёды ёсць пра што пагаварыць», — напісалі вы калісьці. Гэтая сувязь з цягам часу не згубілася?

— З цягам часу гэтая сувязь толькі ўзмацнялася, і наша з вамі сустрэча — яскравае таму пацверджанне. Я быў у Беларусі ў далёкім 1954-м, атрымліваецца, 62 гады таму. Тады аднаўляўся галоўны праспект Мінска, будынкі былі пераважна трохпавярховыя. А цяпер, як я бачу па тэлебачанні, у прэсе, ваша сталіца стала прыгожым сучасным горадам. Беларусь — блізкая мне па духу краіна. Я сустракаўся з многімі вашымі літаратарами, маляваў партрэты пісьменнікаў і паэтаў (Якуба Коласа, Янкі Купалы, Максіма Танка, Алёся Адамовіча, Васіля Быкава, Святланы Алексіевіч, Навума Гальпярловіча. — Аўт.), перакладаў (у 1958 годзе разам з Гэ Баоцюанем пераклаў зборнік вершаў Максіма Танка, аўтар перакладу твора Святланы Алексіевіч «Цынкавыя хлопчыкі». — Аўт.). Цяпер мне складана з-за праблем са здароўем апэратыўна адсочваць літаратурны працэс. Аднак я ведаю пра тую вялікую працу, якая вядзецца ў Выдавецкім доме «Звязда», у прыватнасці, па стварэнні серыі кніг паэтаў Кітая «Светлыя знакі». Я вітаю такія ініцыятывы і заўжды гатовы іх падтрымліваць.

— Напрыканцы дазвольце зноў нечаканае пытанне: а чаму ўласна псеўданім Гао Ман, што ён азначае?

— Бацькі мяне назвалі Сун Юйнань. Гао Ман — адзін з маіх псеўданімаў, мабыць, найбольш часты ў выкарыстанні. У перакладзе гучыць як «высокія зараснікі». Тут для мяне свой сэнс. У жыцці я хацеў быць проста травой.

— Дзякуй вам за размову, шчыра зычым здароўя і творчага імпульсу. У Беларусі вас памятаюць і ставяцца з вялікай павагай.

— Прывітанне Беларусі з далёкага Пекіна, ваша цудоўная краіна заўжды ў маім сэрцы.

Мікалай ЛІТВІНАЎ.

Мінск—Пекін—Мінск.

■ Братэрства

АД ПАМІРА ПРЫВІТАННЕ

Пабачыў свет «таджыкскі нумар» часопіса «Нёман»

У апошнія дзесяцігоддзе досыць плённа развіваюцца беларуска-таджыкскія літаратурныя сувязі. Як сведчанне — сучаснай таджыкскай літаратуры прысвечаны восьмы нумар беларускага літаратурна-мастацкага часопіса «Нёман». Пад адной вокладкай сабраны творы Нізома Касіма, Ато Хамдама, Фарзоны, Гулназара Келдзі, Аскара Хакіма, Джумы Кудуса, Мансура Сурушат і іншых таджыкскіх паэтаў і празаікаў.

— У гэтым адмысловым нумары, які, спадзяюся, зацікавіць чытача, — гаворыць галоўны рэдактар «Нёмана» перакладчык Аляксей Чарота, — выступае і знакаміты паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Мумін Канаат. Вельмі сімпатычная назва ў яго паэтычнай падборкі — «І свет паэзіі прачнуўся». Ведаю, што ў свой час паважаны Мумін Канаат прыязджаў у Мінск, каб уручыць нашаму Васілю Быкаву прэмію бібліятэкі Дружбы народаў (бібліятэка і зараз працуе на Нурэкскай ГЭС). Ініцыятарам стварэння такой кніжніцы выступіў у свой час часопіс «Дружба народов» на чале з яго галоўным рэдактарам Сяргеем Баруздыным. Дарэчы, у многім гэтая бібліятэка фарміравалася і кнігамі з аўтаграфамі народных пісьменнікаў Беларусі Івана Мележа, Івана Шамякіна, Васіля Быкава, Івана Чыгрынава, Петруся Броўкі і іншых беларускіх літаратараў. Кожны лічыў за гонар адправіць сваю новую кнігу на чытанне працаўнікам Нурэкскай ГЭС. Добра было б аднавіць такую традыцыю.

Шмат намаганняў па выпуску «таджыкскага нумара» часопіса «Нёман» прыклалі пісьменнікі з Душанбэ — Ато Хамдам, які, між іншым, з'яўляецца членам Саюза пісьменнікаў Беларусі, і Леанід Чыгрын, які нарадзіўся на Віцебшчыне і даўно ўжо жыве ў Таджыкістане.

У апошнія гады ў Душанбэ пабачылі свет кнігі беларускіх пісьменнікаў Алёся Бадака, Георгія Марчука, Юрыя Сапажкова, Міколы Мятліцкага і іншых. А ў 2016 годзе выйшаў «беларускі нумар» часопіса «Памір».

Сяргей ШЫЧКО

■ Каб памяталі...

«Пайшоў Пясняр, а песня засталася...»

Такім пранікнёным радком паэт Сяргей Грахоўскі адгукнуўся на смерць Якуба Коласа.

Класіка не стала 60 гадоў таму

У дзень памяці Якуба Коласа ў яго доме сабраліся прыхільнікі, паслядоўнікі, духоўныя вучні і спадкаемцы, каб яшчэ раз добрымі словамі ўспомніць любімага творцу. Тут прайшла літаратурная вечарына «Чытаем па-беларуску разам», а на Вайсковых могілках, дзе Колас пахаваны, адбылося ўскладанне кветак на яго магілу.

Супрацоўнікі Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа таксама прапанавалі незвычайную экскурсію «Спяшаецца сэрца адстукаць свой пай...», якая дала магчымасць перанесціся на 60 гадоў таму і пачуць гукі, якімі супраджаўся апошні дзень жыцця песняра.

У той дзень, 13 жніўня 1956 года, Якуб Колас з раницы пайшоў у ЦК КПБ з лістом наконт роднай мовы, але яго па нейкім недарэчным збегу абставінаў не прынялі. Пісьменнік вярнуўся дадому вельмі ўсхваляваны.

Мы чуем, як адчыняюцца дзверы, гучыць радыё. Колас уваходзіць у пакой і яго выключае. Ён бярэ трубку тэлефона і набірае нейкі нумар, чуе кароткія гудкі, адчыняе шуфляду стала, дастае паперу і пачынае пісаць. Чуем, як стукіць сэрца паэта і тахкае гадзіннік...

Адметна, што экскурсія праходзіла ў рабочым кабінце Коласа, дзе прайшлі апошнія хвіліны жыцця паэта. Пакой захаваўся ў тым самым выглядзе, як і пры жыцці гаспадары. Тут усе рэчы мемарыяльныя, імі карыстаўся паэт. Вось канапа, на якой адпачываў класік, а васьмь круглы столік з друкаркай, за якім часта працаваў сакратар пісьменніка Максім Лужанін. Ёсць тут і кніжная шафа з прыжыццёвымі выданнямі твораў Коласа. На рабочым сталі пісьменніка ўсё таксама засталася, як пры яго жыцці. Партфель, з якім хадзіў на працу ў Акадэмію навук, запісныя кніжкі, гадзіннік.

На рабочым сталі Якуба Коласа ўсё засталася, як пры яго жыцці.

Пісьмовы прыбор у выглядзе дубовых пянёчкаў, які Коласу падарылі сябры-паэты: яны ведалі, што дуб быў любімым дрэвам класіка і займаў важнае месца ў яго творчасці. А васьмь календары, якія ляжаць на сталі яшчэ з 1956 года, — разгортнутыя на даце 13 жніўня.

З Якубам Коласам развіталася ў Доме прафсаюзаў. Каб выправіць у апошні шлях любімага творцу, на Цэнтральную плошчу сталіцы (сёння — Кастрычніцкая) прыйшлі тысячы і тысячы беларусаў. У дзень памяці ў музеі Коласа можна было пабачыць рэдкія кадры з кінахронікі, якая распаўсюджвалася пра пахаванне паэта. Дэманстраваліся таксама і ўрывкі з фільмаў, у якіх Колас яшчэ жывы. Але і сёння ён жывы — у памяці чытачоў, у вечнасці беларускай літаратуры.

Марына ВЕСЯЛУХА. vesialuha@vziazda.by